

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תְּנוּ תַנַּח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק טו]

דאין לאתר לרשות לתוס' (27). הלענגן קשרתת פפית, עין קינה דעצה סימן שכח באחרונים שם (28).

27) ולענין אשה שמפרישה בביתה בלא ידיעת בעלה, מבואר בתוספתא (תרומות פ"א ה"ז) שלגבי עיסתה אינה נחשבת כמפרישה תרומות ומעשרות שלא מדעת הבעלים, אלא נחשבת כתורמת ברשות, אך להפריש משאר התבואה אינה יכולה, וכן כתב הרמב"ם (פ"ד מוהל' תרומות ה"ב), וכתב החזו"א (מעשרות ס"ו ז' ס"ק טו ד"ה אח"כ) שכן הדין לענין הפרשת הלה, וכל שכן הוא, כיון שהיא מצוה שזוכה בה הנשים (וראה מחזיק ברכה א"ח ס"ו רטג ס"ק ג).

ואף להפריש מהאובל שנאפה עבור כל בני הבית, כתב הערוך השלחן העתיד (ורע"ב ס"ו סד ס"יד) שיכולה האשה להפריש, וכן כתב החזו"א (שם) שהקדירה שמבשלת נחשבת כעיסתה לענין זה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (משפטי ארץ תרומות ומעשרות פ"ט הע"ז ז' ס"ק ז' שכל האובל העומד לאכילה בבית נחשב כעיסתה לענין זה, ויכולה להפריש ממנו שלא מדעת בעלה).

28) שם (ס"ג) כתב הרמ"א בשם התרומת הדשן, שמשרתת שבבית יכולה להפריש הלה בלא רשות, משום שרגילה בעלת הבית לתת לה רשות להפריש, וכן פסק הט"ז שם (ס"ק ב). מאידך, השיך שם (ס"ק ה) כתב בשם הבי"ח שאין המשרתת יכולה להפריש, והוסיף, שאף בדיעבד אם הפריש אדם אחר על עיסת בעל הבית, אין הפרשתו מועילה ונרצח בעל העיסה לחזור ולהפריש, אך אם האדם שנעבד את העיסה הפריש, הפרשתו מועילה בדיעבד, ואין בעלת הבית צריכה לחזור ולהפריש. וכן כתב השו"ת השלחן שם (ס"ז) לגבי משרתת, שבדיעבד חלה הפרשתה אף לדעת השיך.

ואם העיסה התקלקל עד שתבוא בעלת הבית והפריש, כתב השיך (שם) בשם התרומת הדשן שמוותר גם למי שאינה משרתת להפריש חלה (ולאחר מכן לאפות את העיסה). מפני שזכין לאדם שלא בפניו. הקשה על דבריו הקצות החושן (ס"ו רמג ס"ק ח) שלא נאמר דין ז' בין אלא כשמוכרים לזוכה איזה דבר, אך כאן אין בעל העיסה מקבל כלום, ולכן כתב שלא יפריש האחר חלה, אלא יאפה את העיסה כדי שלא תתקלקל, וכשיבוא הבעלים יפריש ממנה חלה. אכן החזו"א כתב (יו"ד ס"ו קצט ס"ק א) שכיון שעל ידי ההפרשה מונעים את העיסה מקלקל, נחשב הדבר כזכין לאדם, ויכול האחר להפריש ממנה חלה, ואף שמוותר גם להמתין ולהפריש לאחר האפיה, מ"מ זכות היא לבעלת הבית שיפרישו חלה מן העיסה לפני שנאפיה, כעיקר מצותה.

[משנ"ב ס"ק יח]

לקרות שם חלה בעצמה עשה וְלִהְיֶיהָ לְצוּנָה (29).

29) ולענין מקפאי שהתחבה בו עיסה בפסח, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג ס"ו טז) שיש להסתפק אם הקור שבו מונע את העיסה מלהחמיץ, או שדבר קר שאינו מים אינו מונע החמצה, ולפיכך יש להחמיר בו לענין איסור דאורייתא, כגון שההיית חמץ בפסח ואכילתו, ואף באיסור דרבנן, כגון חמץ שעבר עליו הפסח, אין להקל אלא במקום הפסד גדול.

[משנ"ב ס"ק כ]

פחות מכן תשע שנים יום אָמֵד שְׁאִינוּ כְּשֵׁפָא בְּקָרְיָא (30).

30) וכן תשע ומעלה, שידוע שעדיין לא ראה קרי, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה פ"ה מבכורים ס"ק פז וצ"ח"ל ס"ק קג).

שמשמע ברמב"ם שמוותר לתת לו חלה, ומה שכתב המשני"ב כאן שנותנים לקטן פחות מכן תשע, הוא רק מפני שבו אין צריך לחוש כלל שמא ראה.

[שעה"צ ס"ק לא]

דלא כמגן אבן חן (31).

31) שכתב (ס"ק ז'), שקטן שראה קרי נטמא אפילו אם הוא בן יומנו, ורק בסתמא אם לא יודעים שראה, חולים שהוא טהור.

[משנ"ב ס"ק נב]

דְּדִלְקָא נְתַתְּ לְהָא אַתָּת מְאֻמְתָּא (32) וכו', שנוהגין לכתוב גדול ששכל קָרְיָא בְּפֶסַח (33) וכו', לְמָה דְּנִקְא בְּפֶסַח הַמְּנַקֵּה לְמַן (34).

32) ואף על פי שהדין הוא שמעלים בהן שנושא את כפיו ומתירם לו לאכול בתרומת חוץ לארץ ובחלת חוץ לארץ שהן מדרבנן, כתב החזו"א (שבועות ס"ו ה' ס"ק ד') שנוהגים בזמן הזה שאין נותנים חלת חוץ לארץ אף לכהן שנושא את כפיו, כיון שאין אנו בודקים את הכהנים לענין נשיאת כפים, שהרי אין לנו בית דין שיפקחו על הדבר, וכל כהן עולה לדוכן על פי עצמו, ומשום כך אין מעלין אותו לתרומה. אכן, לענין ברכה על נשיאת כפים ופדיין בכור, כתב החזו"א (שם ס"ק יב) שאין חשש ומניעה מחמת שאינם מיוחסים, כיון שמדין דאורייתא הכהנים בחוקתם לכל דבר נראה פתחי תשובה יו"ד ס"ו שכב ס"ק ג).

ולענין מצות וְקִדְשְׁתוּ, להקדים את הכהן לכל דבר קדושה וכבוד, כתב המג"א (ס"ו ר"א ס"ק ד') שיתכן שהטעם שהעולם אינם נוהרים בזה הוא כמבואר כאן, שאין אנו בקיאים ביחסי כהונה, אכן למעשה, כתב המשני"ב שם (ס"ק יג) שלכתחילה ודאי צריך להזהר בזה ולהקדימם.

33) ולהשתתף שיתופי מבואות או לערב עירוב תחומין בחתיכה שהופרשה לשם חלה, כתב לעיל (ס"ו שפ"ו ס"ק מז), ובשעה"צ שם (ס"ק מג) שאפשר, כיון שהיא ראויה לאכילת בהן מעיקר הדין, ועוד, שהג"א פקפק על עיקר דברי הרמ"א שכתב שאין נותנים לכהנים בזמננו (ולמעשה, נתן הג"א את החלה שהפריש בערב פסח לכהן, כמובא במעשה רב (אות קפט)).

34) שם (ס"ק ט) כתב, שבשאר ימות השנה אין הרבה חלות, ולכן הצננים מושכים ידיהם מלקחת חלה, אבל בערב פסח אופים הרבה מצות ובחלה שמפרישים מהן יש כדי חלוקה לכל הכהנים, ואם לא יאכלו אותן הכהנים, יחזיקו אותם האנשים שאינם כהנים, ולכן נהגו בערב פסח לתת את החלה לכהן.

סִימָן תַנַּח

מִצְוָה לְלוֹשׁ הַמִּצֵּה בְּעֶרֶב פֶּסַח

[משנ"ב ס"ק א]

כָּן צִוְּיָת מִצְוֹת שֶׁל מִצְוָה אַחַר שֶׁשׁ שְׁעוֹת (1) וכו', או שְׁנֵי תְּנָשִׁים קָדָם פֶּסַח (2).

1) וכיון שעשיית המצות אחר שש שעות היא כנגד הקרבת הפסח, כתב הכף החיים (ס"ק ד') שאלו האופים מצות בערב פסח יש מדרקקים שנהגו לעשותן באופן של זכר לפסח, ולכן אף שבשאר ימות השנה חששו לדעת השו"ע לעיל (ס"ו רלג ס"א) שלכתחילה אין להתפלל מנחה גדולה אלא מנחה קטנה, ומשום שבזמן זה **המשך במילואים עמוד 24**

נה באר הכולה תנח מצוה פסח סעיף תנו תנח

(יד) לא יקרא שם לחלה עד שתאפה, שאם יקרא לה שם (טו) אינו רשאי (ו) לאפותה, ואם ציננה כף (טז) תחמיץ (יז) ואינו רשאי (יח) לשרפה ביום טוב. ואם שבת וקרא לה שם, (יח) יטילנה (ט) לצונן וימנענה מלהחמיץ: הגה (כ) ואם יש כהן (ט) קטן שלא ראה קרי (כא) או גדול (י) ששבל לקרי, מתירים לאפות החלה בשבילו (טח). ויש אומרים (כב) שאין מאכילין חלה בזמן הזה לשום (אל) כהן (מהרי"ח). יש אומרים דמתר (כג) ביום טוב ללוש (יג) פחות מפשעור קרי לפטר עצמו מן החלה (ר"ן יש שוק אלו עוברין):

תנח מצוה ללוש המצה בערב פסח, ובו סעיף אחד:

א) נוהגים שלא ללוש (ב) מצת מצוה בערב פסח (ג) עד אחר

א טור בשם אבי הערוך עליו הירושלמי

שערי תשובה

הפדוש חלה ושרפה פחה"מ, ע"ש: (ט) קטן. עבה"ט. ועין בשב"י ח"א סימן כב שכתב מהר"ל פ"ן הנאון בעהמ"ח שער אפרים קטב ללשכ דברי המבי"א. והוא ד"ל חז"ל והשיב לו שכתביו פח"י נגונים, ובספר חק"י דף פחה וקרי בשב"י, ובספר בריי האר"י בזה להצדיק דברי השב"י ולהשיב שבתו בקרא שונה, ע"ש:

לצונן. וכתב המ"א: וצ"ע אם יש לסמך על זה בזמן הזה, שגם הצונן שעומדים מצט בכוח מתחמין, ע"ש. והח"י מתייר בפשיטתו. ובפרי"ח ס"ב: ומתחמין קצת וחליפם, ועין י"ד סימן לו, ע"ש: (ט) קטן. פחות מ"ט, שנים, ד"מ, מהרי"ו. וכתב המ"א: פ"י דאקרינן מסמא לא ראה קרי, אבל אי ציננן רצה קרי אפלו הוא פני יומי הוא טמא לקרי, עכ"ל. ואשחמתיקא לה סוגיא דש"ס ר"פ גנות כותים וקט"פ"ס לקדנא פ"ק ה מהלכות אבות השקאה פחותה מן ט" אפלו שכב אצל אשה ורצה קרי אינו מסמאה, ח"י: (י) ששבל. נ"ל דאם ראה אח"כ מים חלוקים או עכורים, טמא, לכן יאכל ספק אחר השבילה ולא יטיל מים ביניהם, ועין סימן חרו, מ"א: (יא) כהן. שאין מחזיקין אותו בכהן וצ"ל דולקא נתחלה, רש"י ומהרי"ל. ועין בש"י י"ד סימן שכב שפסח נהנין לתן לכהן קטן, משא"כ בכל השנה, ועמ"א הע"ש. ובמדינות אלו ראיתי לנהג לשרף החלה בלש בע"פ או בחו"ה, ובירוש"ט אינו קורא שם עד אחר אפשה שהיא כיוטר נכון, ח"י: (יג) פחות. וכתב הש"י: ותו לא ללוש כלל, ואם ללוש עוד עשה פחות מפשעור יש לחש שאם יצטרפו אח"כ בכלי אסור ויבוא לידי חיוב ויאכל טבל, ע"ש. והח"י סבב: ותששא וחוקה היא, ע"ש:

משנה ברורה

(לא) שאינו מטמא בקרי³⁰, (לג) וגם מן הפסח לא ראה ויכה בין שהיא פחות מכן השע, או גדול ששבל לקרי, ורשאי לאכל חלת חוצה לארץ, כמו שכתוב בירודה דעה סימן שכב, לפיכך כתב הרמ"א דאם יש כהן קטן וכו', דאף שיקרא לה שם חלה ורשאי לאפות אף ביום טוב שהרי ראיתי לאכילה: (כא) או גדול ששבל לקרי. רוצה לומר, אף על-פי (לג) שלא העריב שמשו. (לד) וטוב לנהר שיאכל מיד אחר שביטלו ולא יטיל מים בין שביטלו לאכילה, שאם יטיל מים בלתי אחר שביטלו ולא יטיל מים בין חשש קרי ויהא אסור לאכל חלה זו עד שיחזר ויטבל: (כב) שאין מאכילין וכו'. שאין מחזיקים אותו בכהן וצ"ל, ודלמא נחחלה אחת מאמותיו³². ומפל מקום לדינא. דעת הרב בפ"ה הראשונה בדין קטן או לגדול ששבל לקרי נש"י סימן שכב א"ת ט; וכתב הפרי"מגדים: ומפל מקום לא ראיתי לנהג פ"ן אף בפסח ובמדינותינו יש בארץ מקומות שנותנין לכהן גדול ששבל לקרי בפסח³³. ועין במגן אברהם שכתב טעם לפ"ה וקרא בפסח המנהג לתן³⁴: (כג) ביום טוב. של פסח. ובבאר הג"א מפקפק על זה: א) נוהגים וכו'. משמע דאינו אלא מנהג, ותמנהג נסמך (א) משום דאח"כ אכילת מצה לקרבן פסח, דקני"ב: 'תובחתי פסח לה' אלהיך וגו'', "שבעת ימים תאכל עליו מצות וגו'', ואמרינן, כמו ששח"ט הפסח היה אחר שש פ"ן עשית מצות של מצוה אחר שש שעונו³¹. אבל מעצם הדין הוכיחו הפוסקים דאין לחש לזה, דעקר הקש באמר לענין אכילת מצה בלילה הראשונה, שיהא זהיר לאכל קדם חצות כמו הפסח שהוא נאכל עד חצות, וכמבאר לקמן בסימן תעז, אבל לא לענין עשית המצה, ועל-פ"ן בדיעבד אם אפה המצה קדם שש (ג) נאכלו חז"ש או שני חרשים קדם פסח³² ועש"אן לשם מצוה פ"שר: (ב) מצת מצוה. הניג הצורך לו לצאת ידי חובתו (ג) בשני לילות הראשונים, אבל שאר המצות אין נוהגין לנהר פ"ה: (ג) עד אחר וכו'. ועין לקמן בסימן תס סעיף ג מה שצריך לנהר הלש בזמן

באר היטב

בה מפשעור וא"כ בעירוש לא היה חזק בחלה כלל אלא דבירוש"ט ע"י צרוף נחמכו, והאי דפריש מנהג בירוש"ט: (כ) לא יקרא. אלא יקראנה קובי"ן בלי"א. מהרי"ל. ונ"ל דליקא קפידא אלא כשבעלי קורא לה שם. אבל באחר אעכ"י שקורא לה שם לית לן בה, דאין לו רשות לתרום. מ"א: (י) לאפותה. שהרי אינה ראיה לאכילה: (י) לשרפה. שאין שורפין קרשים בירוש"ט: (ס) לצונן. וכתב המ"א: וצ"ע אם יש לסמך על זה בזמן הזה, שגם הצונן שעומדים מצט בכוח מתחמין, ע"ש. והח"י מתייר בפשיטתו. ובפרי"ח ס"ב: ומתחמין קצת וחליפם, ועין י"ד סימן לו, ע"ש: (ט) קטן. פחות מ"ט, שנים, ד"מ, מהרי"ו. וכתב המ"א: פ"י דאקרינן מסמא לא ראה קרי, אבל אי ציננן רצה קרי אפלו הוא פני יומי הוא טמא לקרי, עכ"ל. ואשחמתיקא לה סוגיא דש"ס ר"פ גנות כותים וקט"פ"ס לקדנא פ"ק ה מהלכות אבות השקאה פחותה מן ט" אפלו שכב אצל אשה ורצה קרי אינו מסמאה, ח"י: (י) ששבל. נ"ל דאם ראה אח"כ מים חלוקים או עכורים, טמא, לכן יאכל ספק אחר השבילה ולא יטיל מים ביניהם, ועין סימן חרו, מ"א: (יא) כהן. שאין מחזיקין אותו בכהן וצ"ל דולקא נתחלה, רש"י ומהרי"ל. ועין בש"י י"ד סימן שכב שפסח נהנין לתן לכהן קטן, משא"כ בכל השנה, ועמ"א הע"ש. ובמדינות אלו ראיתי לנהג לשרף החלה בלש בע"פ או בחו"ה, ובירוש"ט אינו קורא שם עד אחר אפשה שהיא כיוטר נכון, ח"י: (יג) פחות. וכתב הש"י: ותו לא ללוש כלל, ואם ללוש עוד עשה פחות מפשעור יש לחש שאם יצטרפו אח"כ בכלי אסור ויבוא לידי חיוב ויאכל טבל, ע"ש. והח"י סבב: ותששא וחוקה היא, ע"ש:

רוצה לומר, שהיא מעשה שלא הפריש צדן חלקה ממנה: ב) לא יקרא שם. רוצה לומר, שאם רוצה להפריש עונה קטנה לחלה, צריך לנהר שלא יקרא לה שם חלה קדם אפנתה, (כ) אלא יקראנה עונה או מצה [וגם שלא יהיה במחשבתו שתחול עליה קדשת חלה עד אחר אפנתה, דקדשת הרומות ומעשרות היא על-ידי דבור או מחשבה לבד, כמבאר בשלחן ערוך יורה דעה סימן טלאן. (ס) ואם אינו רוצה כלל לאפות עונה מחדת בשביל חלה, אלא אפשה סתם ואחר כך יפריש מצה אחת או חתיכה אחת ממצה על פלם בכהן חלה, גס-פ"ן שפיר דמי, ואפ"ן ההפך לאחר אפנה כבר נתבאר לעיל בסעיף קטן ז: (טו) אינו רשאי לאפותה. בין שאין באפנה זו צורך אקל-גוש. (כט) ודוקא בששבעלי קראו לה שם, אבל אחר אף על-פי שקורא לה שם לית לן בה, דאין לאחר רשות לתרום³⁷. ולענין משרתת בפית, עין בירודה דעה סימן שכב באחרונים שם³⁸: (טז) תחמיץ. אף על-גב דהקדוש הוא ואינו מקום עובר בכל יראה, (כט) הואיל ואי בעי מתשיל צלה ונהר חלין: (יז) ואינו רשאי וכו'. פרוש, דלשרף מיד קדם שתחמיץ גס-פ"ן אינו יכול, דאין שורפין קרשים ביום טוב: (יח) יטילנה וכו'. אבל לכתחלה לא יסמך על עצה זו לקרות שם חלה בעודה עשה ולהטילה לצונן³⁹, (ל) דחליטין שמא לא ינהר יפה שיהיה הפים צוננים: (יט) לצונן. וכשרואה שהמים מתחמין קצת בעמךם בכתי, ינהר להחליפם במים צוננין [אחרונים]: (כ) ואם יש כהן וכו'. המחבר מרי בחלת מצות ישראל, שאינה נאכלת לכהנים בזמן הזה שכלנו טמאי מתים, ונטמאת החלה וצויה להאכיל אפלו לכהן טהור, ולפיכך אסור לאפותה ביום טוב בכל גווי, ועל-פ"ן לא הזכיר פ"שים אלו; והרמ"א מרי בחלת חוצה לארץ, שאינה אסורה אלא למי שטמאה יוצאה עליו מגופו כטו"ן או בעל-קרי, אבל כהן הטהור מנב ומקרי, גו"ן כהן קטן פחות מכן משע שנים יום אחד

שער הציון

(כ) מגן אברהם: (כ) פשוט: (כט) אחרונים: (לט) גמרא: (ל) בית יוסף בשם הרא"ש: (לא) חק"י עקב ושי"א, דלא כמגן אברהם³¹: (לב) אחרונים: (לג) כמה אחרונים: (לד) מגן אברהם ושי"א: (ל) בית יוסף: (כ) אחרונים, דלא כב"ח³², וכן משמע בבאר הג"א: (א) ט"ז ושי"א, דלא כדוקא:

